

Шульженко А. С.

Бердянський державний педагогічний університет

Рула Н. В.

Бердянський державний педагогічний університет

СТРУКТУРА ПОВІДОМЛЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ ПІД ЧАС ВИСВІТЛЕННЯ ПОДІЙ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті проаналізовано структуру повідомлень українських інформаційних агентств (Укрінформ, УНІАН, Інтерфакс-Україна, РБК-Україна та АрміяInform), які висвітлюють події повномасштабної російсько-української війни. Актуальність дослідження зумовлена російською агресією проти українців, проти цивільної та критичної інфраструктури, проти всього цивілізованого світу, що знаходить своє відображення на шпальтах вітчизняних та світових медіа, у тому числі й інформаційних агентств.

Авторами висвітлено теоретичні основи дослідження архітекtonіки повідомлень інформаційних агентств; акцентовано на обов'язкових та факультативних складових інформаційного повідомлення. Шляхом порівняльного методу з'ясовано спільні й відмінні тенденції в оформленні та публікуванні матеріалів на сайтах агентств.

У результаті аналізу контенту інформагентств встановлено, що міжнародних стандартів публікації новин (слаглайн, дейтлайн, хедлайн, лід, саблід, бекграунд) дотримуються журналісти Укрінформ, УНІАН та РБК-Україна, АрміяInform та Інтерфакс-Україна, намагаючись якнайшвидше донести інформацію до аудиторії та витрачаючи для цього мінімум часу, висвітлюють події російсько-української війни переважно за допомогою заголовку, ліду та дейтлайну, де вміщують найголовніше, тобто те, що відбулося найближчим часом в Україні.

Отже, аналіз архітекtonіки повідомлень інформаційних агентств періоду повномасштабної російсько-української війни дає змогу стверджувати, що агенційники аналізованих ІА здебільшого дотримуються міжнародних стандартів побудови матеріалів, кожна друга новина містить головні компоненти інформаційного повідомлення, навіть якщо матеріал викладений у стиснутому форматі, проте деякі з них часто нехтують структурою, а використовують лише заголовок, лід та дейтлайн для оперативного донесення інформації до своєї аудиторії.

Ключові слова: інформаційні агентства, архітекtonіка повідомлень, слаглайн, дейтлайн, хедлайн, лід, саблід.

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення на територію України вже більше одинадцяти місяців є ключовою темою для висвітлення в медіа. З початком війни вони 24/7 публікують новини, що стосуються російської агресії проти України, наслідків її злочинних дій проти мирного населення, проти критичної та цивільної інфраструктури тощо. Дуже важливою у цьому процесі є роль інформаційних агентств (далі – ІА), оскільки вони є не тільки збирачами та постачальниками новин, а й повноцінними розповсюджувачами на своїх сторінках, а також у telegram-каналах, повідомлень російсько-української війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно місця і ролі інформаційних агентств

у медіапросторі в науковій літературі склалося дві протилежні точки зору. Так, одні дослідники стверджують, що ІА є самостійними суб'єктами інформаційної діяльності (В. Здоровага, Ю. Нестеряк, Ю. Погорелий та ін.), інші вважають їх посередницькими засобами масової інформації (О. Кузнецова та ін.). Так, на думку Р. Богданьскі, ураховуючи те, що основним споживачем послуг інформаційних агентств є масмедіа, дослідник виводить формулу: «Інформаційна агенція – це ЗМІ для ЗМІ». Він зазначає, що інформаційні агентства є джерелом актуальної, упорядкованої інформації про всі найважливіші події в країні та за кордоном [2].

Німецькі дослідники медіа Вольф Шнайдер та Пауль-Йозеф Рауе, підкреслюючи важливе зна-

чення інформаційних агентств у сучасному світі, зазначають: «Сьогодні взагалі неможливо уявити собі мас-медіа без агентств. Саме вони значною мірою визначають, які новини підуть у друк чи в ефір, а які ніколи не досягнуть свідомості більшості людей» [10, с. 96].

А. Москаленко став чи не найпершим серед вітчизняних науковців, хто визнав інформаційні агентства самостійними засобами масової інформації. У підручнику «Теорія журналістики» він наголосив, що «в епоху інформаційного споживання відбувається бурхливий розвиток системи ЗМІ. При цьому її ядро становлять газетні і журнальні редакції, видавництва, студії радіо і телебачення з їх різноманітною продукцією» [5, с. 25].

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета дослідження – проаналізувати повідомлення вітчизняних інформаційних агентств з позиції їхньої структури, виявити спільні та відмінні риси.

Об’єкт дослідження – інформаційні агентства України, а саме: Укрінформ, УНІАН, Інтерфакс-Україна, РБК-Україна та АрміяInform.

Предмет дослідження – архітектоніка повідомлень, які висвітлюють російсько-українську війну на сторінках сучасних ІА України (Укрінформ, УНІАН, Інтерфакс-Україна, РБК-Україна та АрміяInform).

Методи дослідження обумовлені об’єктом і предметом нашої роботи. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: аналізу й синтезу під час вироблення наукової концепції, групування та узагальнення матеріалу, проблемно-тематичний та порівняльний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Публікація матеріалів інформаційними агентствами світу та України вимагає дотримання журналістами певних стандартів побудови інформаційних повідомлень. Так, поглянувши на стрічку новин, одразу можна помітити, що новини там неоднакові. Одні великі, інші – короткі, в одних багато букв, в інших – одні цифри. На сьогодні якому б інформаційному агентству не належало повідомлення, чи світовому, чи національному, його будова має бути витриманою і чіткою. Нагадаємо архітектоніку повідомлень і проілюструємо її прикладами аналізованих ІА.

Так, відомо, що першою, факультативною, складовою новини є так званий слаглайн. Відповідно до «Reuters Style Guide», слаг – це комбінація слів чи цифр, що є першим рядком будь-якого

повідомлення, яке розміщене на стрічці. Слаг є індивідуальним ідентифікатором новини і протягом 24-годинного періоду не повинні з’являтися два повідомлення з однаковими слаглайнами. Під час аналізу стрічок новин інформгентств нами не було зафіксовано слаглайнів [11].

Обов’язковим елементом новини є дейтлайн, який коротко сповіщає аудиторію про те, звідки й коли надійшло повідомлення, а також додається назва агентства. Він не тільки дозволяє ідентифікувати, коли й де відбулася подія, а і у випадку, коли газета чи канал передплачують продукти кількох інформаційних агентств і отримують їх на одному екрані, дізнатися, яке агентство повідомило новину.

Дейтлайн присутній практично в усіх новинах аналізованих ІА, оскільки є основним компонентом і допомагає читачам розібратися в даті, часі й джерелі походження інформації. Наприклад, Укрінформ: «У Криму силовики затримали чоловіка, який намагався підпалити військкомат» (02.06.2022 17:15) [8], «ЗСУ тут, наш народ тут: Зеленський оприлюднив кадри зі своєю командою біля Офісу Президента» (Відео 03.06.2022 12:34) [8].

Для УНІАН характерним є вказування автора, часу, необхідного для ознайомлення з новиною та кількості переглядів: «Аналітики Bloomberg пояснили, чому дефолт Росії не закінчить війну» (Віолетта Орлова, 13:40, 03.06.22, 3 хв., 1770 переглядів) [9], «За 100 днів війська РФ не досягли жодної стратегічної мети в Україні – британська розвідка» (Григорій Бондар, 12:19, 03.06.22, 2 хв., 1462 перегляди) [9].

Дейтлайн на сторінках Інтерфаксу-України має таку структуру: час, дата, скільки часу необхідно для причитання матеріалу: «Українська ППО збила в Дніпропетровській області всі п’ять випущених ворогом крилатих ракет «Калібр»» (11:21, 03.09.2022, 1 хв.) [4], «Уночі окупанти обстріляли Нікополь і Марганець» (08:49, 03.09.2022, 1 хв.) [4], «ЗС України відбили атаки противника у напрямку Бахмутського, Кодеми, Зайцевого, Авдіївки, Мар’їнки та Времівки» (07:29, 03.09.2022, 3 хв.) [4] тощо.

Структура дейтлайну в РБК-Україна така: місто, день, дата, час – під хедлайном, автор – під фото, наприклад: «Кількість постраждалих від обстрілу Миколаєва збільшилась» (Миколаїв, субота 03 вересня 2022, 14:06) [6], «У Мелітополі знову вибухи. Цього разу на аеродромі» (Мелітополь, субота 03 вересня 2022, 17:11) [6], «РФ намагається наступати на Бахмут та Авдіївку,

всі атаки відбито: зведення Генштабу» (Київ, субота 03 вересня 2022, 18:50) [6] тощо.

АрміяInform містить такі ж компоненти (крім ідентифікації автора), як і УНІАН, у складі дейтлайну: «Офіційно: ЄС ухвалив шостий пакет санкцій проти РФ» (Прочитаєте за: 3 хв. 3 Червня 2022, 12:00, переглядів 130) [1], «МЗС України: За 100 днів війни кремль так і не досягнув головної мети – підкорення нашої країни» (Прочитаєте за: 2 хв. 3 Червня 2022, 11:24, переглядів 84) [1].

Спільним для УНІАНУ та АрміяInform є розміщення дейтлайну посередині: після заголовку, перед фото, яке ілюструє подію, на відміну від Укрінформу, яке вміщує дейтлайн на фото разом із заголовком. Специфічним для Інтерфаксу-України та РБК-України є те, що в межах дейтлайну міститься стрічка з переходом до соціальних мереж, що є дуже зручним для користування.

Наступним обов'язковим елементом будь-якої новини є заголовок, або хедлайн. Його місце – перед дейтлайном. За визначенням Рейтер, заголовок – це рядок зверху над новиною, який говорить, про що йдеться [11] або назва будь-якого твору, його частини, розділу або статті, повідомлення, назва газети, журналу тощо. Вимога ІА до заголовка така: він повинен бути не більше ніж 50–70 знаків і поміщатися на одному екранному рядку.

Укрінформ: «В Україні хочуть створити єдиний реєстр дітей, зниклих безвісти або депортованих» (70 знаків) [8], «У Харкові відкрилася перша військова виставка-аукціон: кошти підуть на ЗСУ та лікування дітей» (81 знак) [8], «ЗСУ вже освоюють «Вовкодави» – британські бронемашини тактичної підтримки» (65 знаків) [8]. У більшості заголовків дотримана вимога щодо його обсягу.

УНІАН: «Свідчення Медведчука проти Порошенка не вплинуть на справу щодо держзради» (64 знаки) [9], «Потужні протикорабельні ракети «Гарпун» дістають до Зміїного» (54 знаки) [9], «Опір в окупованому Мелітополі зростає: у місті вбито більше сотні загарбників» (67 знаків) [9]. Отже, УНІАН чітко дотримується вимоги щодо обсягу заголовка.

Інтерфакс-Україна: «МАГАТЕ рекомендує військовим РФ залишити кризовий центр ЗАЕС» (60 знаків) [4], «Від початку повномасштабного вторгнення в Україні в результаті обстрілу загинуло понад 7 тис. мирних жителів» (108 знаків) [4], «Протягом минулої доби окупанти обстріляли Миколаївський і Багачанський район Миколаєва, є постраждалий і руйнування»

(114 знаків) [4], «На Донеччині окупанти вбили чотирьох мирних жителів і поранили десять людей» (75 знаків) [4] тощо. Як видно з наведеного фактажу, то журналісти цього інформгентства не дотримуються вимог щодо стислості й лаконічності заголовка.

РБК-Україна: «За добу на Донеччині загинули три людини, ще три поранені» (59 знаків) [6], «ЗС України знищено командно-спостережний пункт ворога в Снігурівці, понтонну переправу, три склади боєприпасів поблизу Козацького та два пункти боєпостачання» (160 знаків) [6], «Окупанти перекривали Керченський міст для вивезення своїх родин і нагробованого» (79 знаків) [6], «У Сумській області через обстріли виникла лісова пожежа» (55 знаків) [6]. РБК-Україна також не витримує вимог щодо заголовків і подає їх більш розлогими, що не завжди є зручним для сприймання аудиторією.

АрміяInform: «Службу в лавах ЗСУ, Нацгвардії, тероборони та інших підрозділах несуть більш як дві тисячі спортсменів» (88 знаків) [1], «Дезінформаційні вкиди від РФ: про що говорить рупор кремля» (50 знаків) [1], «У прифронтовому госпіталі військові хірурги врятували життя захиснику з проникаючим пораненням серця» (89 знаків) [1]. Відповідно до аналізу це ІА не дотримується вимог щодо обсягу заголовку, а подає його більш розширеним, розгорнутим.

Найголовніша частина новини, її перший абзац, який містить основне повідомлення, називається лід і за обсягом має бути два-три рядки (не більше 35 слів), які передають ключову інформацію. Такий лід не відлякає читача своєю можливою складністю. Він має певну завершеність і може використовуватися самостійно, коли газети, радіо, телебачення чи інформаційне агентство цитують лише його, анонсує подію.

Укрінформ: «Над Запоріжжям ППО збила ворожу ракету» (Лід: Сьогодні вранці, 7 червня, протиповітряна оборона збила над Запоріжжям ракету) [8], «У Відні пройшла виставка-аукціон на підтримку українців, постраждалих від агресії РФ» (Лід: У посольстві України у Відні відбулася благодійна виставка-аукціон «Руки для мам», кошти з якої підуть на протезування жінок, які втратили кінцівки внаслідок російської агресії в Україні) [8].

УНІАН: «Українська авіація вдарилася по росіянам на Миколаївщині та Херсонщині» (Лід: Противник втратив понад 20 осіб та до 10 одиниць військової техніки) [9], «Росія посилює ППО в окупованому Криму – Міноборони» (Лід: Російські вій-

ська продовжують нарощувати протиповітряну оборону на північному заході тимчасово окупованого Криму) [9].

Інтерфакс-Україна: «За добу на Харківщині одна загинула, вісім людей поранені – Синегубов» (Лід: Минулої доби інтенсивного обстрілу російських окупаційних військ зазнали населені пункти Ізюмського, Чугуївського, Харківського та Богодухівського районів області, внаслідок чого одна жінка загинула, є поранені, повідомив голова ОВА Олег Синегубов) [4], «Над Високопіллям Херсонської області піднято український прапор» (Лід: Український прапор піднятий над смт Високопілля Бериславського району Херсонської області у неділю, повідомив заступник керівника Офісу президента України Кирило Тимошенко) [4], «Ракетного удару по Харкову в неділю ввечері було завдано з Белгородської області» (Лід: Ракетний удар, завданий Харкову в неділю ввечері, за попередніми даними, був здійснений з території Белгородської області РФ, повідомляє пресслужба Харківської обласної прокуратури) [4] тощо.

РБК-Україна: «У Херсонській області збили російську керовану ракету» (Лід: Увечері 1 вересня 2022 року українські зенітники збили російську керовану ракету в Херсонській області) [6], «Окупанти знову обстріляли евакуаційну колону у Василівці» (Лід: Російські військові у середу, 31 серпня, в черговий раз обстріляли евакуаційну колону у Василівці Запорізької області) [6] тощо. Проте, найчастіше це ІА не дотримується вимог щодо ліду, наприклад: «Росія перекидає свої війська, щоб посилити наступ на Донбасі, – Громов» (Військове керівництво Росії перегруповує та перекидає війська на Донбас та в Запорізьку область. Таким чином окупанти посилюються, щоб відновити наступ) [6], «Під Мелітополем досі вибухи на одному з російських складів, – мер» (У результаті вчорашніх вибухів під Мелітополем досі чуна детонація на одному з російських складів боєприпасів) [6], у результаті чого сприймання новини є важким, оскільки для того, аби дізнатися найважливіше, необхідно прочитати все повідомлення до кінця і виявити головне.

АрміяInform: «За добу російські війська на сході України обстріляли 32 населені пункти» (Лід: За минулу добу, 4 червня, російські війська обстріляли 32 населених пункти Луганської і Донецької областей. Про це повідомляє пресслужба Угруповання Об'єднаних сил) [1], «Ліквідовано буряту-«вагнерівця», який з 2014 року воював проти України» (Лід: Українські захисники ліквідували

найманця з ПВК «вагнера» володимира анданова, який воював проти України ще з 2014 року) [1].

Слідом за лідом журналіст повинен повідомити подробиці того, про що йшлося у першому абзаці. Подробиці розташовуються в міру їх значимості, навіть якщо в реальному житті вони розташовувалися в іншому порядку.

Аналіз новин дає змогу стверджувати, що подробиці новини, розташовані слідом за лідом, можуть бути як розгорнутими, так і стислими. Приклади таких новин ми можемо спостерігати в усіх аналізованих інформантств. Новина вважається неповною, якщо вона не завершується довідковою інформацією про подію, так званим бекграундом. Бекграунди найчастіше бувають двох видів – статистичні та історичні. У ньому аудиторії подається історична або статистична інформація, яка дає змогу читачеві зрозуміти й оцінити те, що відбувається. Часто тут викладають передісторію події або тло, на якому вона розвивалась, біографію особи, наводяться додаткові відомості про об'єкт, згаданий в новині. Мова беку – суха, притаманна для статистично-інформаційних довідок. Завдяки відомостям, які викладені у бекграунді, читач має можливість розширити і деталізувати уявлення про об'єкт інформування, оцінити значення поданої новини, передбачити її можливі наслідки [3, с. 44].

Укрінформ: «Над Запоріжжям ППО збила ворожу ракету» (Як повідомляв Укрінформ, російські війська тимчасово окупували близько 60% території Запорізької області, на частині території тривають бойові дії) [8]. УНІАН: «Данілов відповів на погрози Путіна про удари «по тих об'єктах, по яких поки не наносили»» (Нагадаємо, напередодні Путін в інтерв'ю російським пропагандистам заявив, що постачання Заходом зброї в Україну може «затягнути збройний конфлікт», а Росія нібито зробить відповідні висновки, якщо Захід буде поставляти Україні ракети дальньої дії) [9], «На Харківщині росіяни мінують території у напрямку наступу ЗСУ» (Раніше повідомлялося, що на харківському напрямку російські війська намагаються стримати просування українських підрозділів до держкордону і мінують місцевість) [9] тощо. Інтерфакс-Україна: «Українська армія знищила два російських безпілотники та керовану ракету на півдні країни» (Наголошується, що в небі над Миколаївщиною було збито керовану авіаційну ракету класу «повітря-поверхня» Х-59, випущену російським винищувачем) [4]. Бекграунд практично не притаманний повідомленням цього інформантства.

РБК-Україна: «Путін має намір створити нові сили для наступу на Україну восени і взимку, –

ISW) (Нагадаємо, вчора під час відкритого уроку в Калінінграді російський президент назвав нову мету «спеціальної операції»). За словами Путіна, на території України нібито створюється антиросійський анклав, який загрожує самій Росії) [6], «Обстріли Донецької області: росіяни вбили ще чотирьох цивільних» (Нагадаємо, вночі 2 вересня російські війська завдали чергового удару по Слов'янську. Ворожі ракети потрапили прямо в дитячий садок. Від удару будівля зруйнована) [6] тощо. Це інформажентство чітко дотримується вимоги щодо бекграунду наприкінці повідомлення. Бекграунд, як складова частина новини, не характерна для АрміяInform: «Ліквідовано бурята-«вагнерівця», який з 2014 року воював проти України» [1].

Найчастіше нехтує загальноприйнятою структурою повідомлень ІА саме Інтерфакс-Україна та АрміяInform, наприклад: «У районі Вірнопілля окупанти зазнали втрат» [1], «Окупанти продовжують наносити ракетні та авіаційні удари

по цивільних та військових об'єктах» [1] тощо, де заголовок, дейтлайн і лід становлять інформаційне повідомлення.

Висновки із дослідження і перспективи в цьому напрямку. Отже, аналіз архітектури повідомлень дає змогу стверджувати, що міжнародних стандартів публікації новин (слаглайн, дейтлайн, хедлайн, лід, саблід, бекграунд) дотримуються Укрінформ, УНІАН та РБК-Україна. АрміяInform та Інтерфакс-Україна, намагаючись якнайшвидше донести інформацію до аудиторії та витрачаючи для цього мінімум часу, висвітлюють події російсько-української війни переважно за допомогою дейтлайну, заголовку та ліду, де вміщують найголовніше, тобто те, що відбулося найближчим часом в Україні.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальному аналізі жанрової поліфонії повідомлень вітчизняних інформаційних агентств, які висвітлюють події повномасштабної російсько-української війни.

Список літератури:

1. АрміяINFORM : Веб-сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/> (дата звернення: 09.12.2022).
2. Богданьскі Р. Що таке інформаційна агенція і де її місце у світі медіа. URL: <http://elekcii.org/mam-wolnosc/co-to-jest-agencja-prasowa-i-jaka-jest-jejzozycja-w-swiecie-mediow> (дата звернення: 07.12.2022).
3. Гарматій О. В. Агенційна журналістика: навч. посіб. Львів: Сполом, 2015. 176 с.
4. Інтерфакс-Україна : Веб-сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/> (дата звернення: 07.12.2022).
5. Москаленко А. З. Теорія журналістики: навч. посіб. Київ: Експрес-об'ява, 2002. 334 с. URL: <http://toloka.to/t51639> (дата звернення: 03.12.2022)
6. РБК-Україна : Веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr> (дата звернення: 07.12.2022).
7. Сучасна агенційна журналістика : посібник для студентів / упорядник Миронченко В. Я. Київ: Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. 124 с.
8. Укрінформ : Веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/block-lastnews> (дата звернення: 07.12.2022).
9. УНІАН : Веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/> (дата звернення: 07.12.2022).
10. Шнайдер В. Новий посібник з журналістики та онлайн журналістики; пер. з нім. В. Климченко. Київ: Центр Вільної Преси; Академія Української Преси, 2014. 358 с.
11. Reuters Style Guide. URL: <https://www.trust.org/contentAsset/raw-data/652966ab-c90b-4252-b4a5-db8ed1d438ce/file> (дата звернення: 09.06.2022).

Shulzhenko A. S., Rula N. V. THE STRUCTURE OF MESSAGES OF UKRAINIAN NEWS AGENCIES DURING THE COVERAGE OF THE EVENTS OF THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article analyses the structure of messages from Ukrainian news agencies (Ukrinform, UNIAN, Interfax-Ukraine, RBC-Ukraine and ArmyInform), which cover the events of the full-scale Russian-Ukrainian war. The relevance of the study is determined by Russian aggression against Ukrainians, against civilian and critical infrastructure, against the entire civilized world, which is reflected in the columns of domestic and international media, including news agencies.

The authors highlighted the theoretical foundations of research into the architecture of news agency messages; emphasis is placed on mandatory and optional components of an information message. Common and different trends in the design and publication of materials on agencies' websites have been identified by means of a comparative method.

As a result of the analysis of the content of news agencies, it was established that the international standards of news publication (slugline, dateline, headline, lead, sublead, background) are observed by journalists of Ukrinform, UNIAN and RBC-Ukraine, ArmiyaInform and Interfax-Ukraine, trying to convey information to

the audience as quickly as possible and spending for this minimum time, they cover the events of the Russian-Ukrainian war mainly with the help of a headline, lead and dateline, where the most important thing is included, that is, what happened in the near future in Ukraine.

Therefore, the analysis of the architecture of messages of information agencies during the period of the full-scale Russian-Ukrainian war makes it possible to state that the agents of the analysed IA mostly adhere to international standards for the construction of materials, every second news item contains the main components of an information message, even if the material is presented in a compressed or full format, but some of them often neglect structure and use only the headline, lead, and dateline to quickly convey information to their audience.

Key words: news agencies, message architecture, slugline, dateline, headline, lead, sublead.